

Opcat-inspektion av Kriminalvården, häktet Nyköping den 4 april 2019

Iakttagelser vid inspektionen i korthet: Häktet Nyköping har 34 platser. Vid inspektionen vistades 33 intagna i häktet. Den 19 och 20 mars 2019 var det 37 intagna i häktet, vilket innebär en beläggningsgrad om 109 procent. Vid överbeläggning dubbelbelägger häktet de intagna i normalceller. Högst fem celler kan dubbelbeläggas samtidigt, vilket innebär att det som mest kan vara 39 intagna i häktet. Vid inspektionen var två celler dubbelbelagda.

Vid dubbelbeläggning av en cell utrustas cellen med två extra madrasser. Häktet har inte någon skriftlig rutin för dubbelbeläggning. En överbeläggning i häktet gör det svårare för häktespersonalen att tillgodose intagnas behov av isoleringsbrytande åtgärder.

Inspektionens genomförande

På uppdrag av chefsJO Elisabeth Rynning genomförde byråchefen Jörgen Buhre tillsammans med föredraganden Eva Fridén (protokollförare) den 4 april 2019 en oanmäld inspektion av Kriminalvården, häktet Nyköping.

Inspektionen är en del av JO:s verksamhet för att förebygga tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning av frihetsberövade personer, Opcat-verksamheten. Opcat är den engelska förkortningen av tilläggsprotokollet till FN:s tortyrkonvention (Optional Protocol to the Convention against Torture). Länder som anslutit sig till protokollet har förbundit sig att inrätta ett nationellt besöksorgan som regelbundet besöker platser där personer kan hållas frihetsberövade. I Sverige har JO tilldelats detta uppdrag. Information om JO:s Opcat-verksamhet finns på JO:s webbplats.

Under vintern 2018/19 har det vid flera tillfällen rapporterats i media om att Kriminalvården har brist på bl.a. häktesplatser. Platsbristen har lett till att intagna placerats tillsammans i häktesceller (s.k. dubbelbeläggning) och att intagna placeras i utrymmen som inte är avsedda för detta ändamål (t.ex. besöks- och sjukrum). Överbeläggning i häkten har också medfört att häktade har blivit kvar i Polismyndighetens arrester. Liknande uppgifter har kommit fram vid Opcat-inspektioner under våren 2019.

Den 14 mars 2019 beslutade chefsJO Elisabeth Rynning att i ett initiativärende utreda beläggningssituationen inom Kriminalvården. Initiativets fokus är vilka konsekvenser överbeläggningen får för de frihetsberövade (se JO:s dnr O 19-2019).

Syftet med inspektionen av häktet Nyköping var att hämta in uppgifter som rör beläggningssituationen inom Kriminalvården. Inspektionen inleddes med att JO:s medarbetare samtalade med företrädare för häktet Nyköping om beläggningen i häktet. Därefter förevisades två av de celler som häktet kan dubbelbelägga vid behov. Vidare talade JO:s medarbetare med fem intagna. Vissa miljöer fotograferades.

lakttagelser vid inspektionen

Beläggningsgrad

Häktet Nyköping har 34 platser, varav 5 gemensamhetsplatser. Vid inspektionen vistades 33 intagna i häktet, vilket innebär att beläggningsgraden var 97 procent. Därutöver var två inskrivna intagna externplacerade. Av de 33 intagna var 32 häktade varav 25 intagna var belagda med restriktioner. En av de häktade hade en fängelsedom som fick verkställas sedan den 3 april 2019. Den intagne var nu häktad för misstanke om nya brott.

Vid inspektionen begärde JO:s medarbetare in uppgifter från häktet om beläggningsgraden den 1, 8, 15, 22 och 29 mars 2019 samt den eller de dagar under 2019 när beläggningsgraden var som högst. Av uppgifterna framgår att häktet var överbelagt den 15 mars 2019 då beläggningsgraden var 106 procent, den 18 mars 2019 då beläggningsgraden var 109 procent, den 19 mars 2019 då beläggningsgraden var 109 procent och den 22 mars 2019 då beläggningsgraden var 103 procent. Ytterligare information om beläggningssituationen i häktet finns med i en bilaga till detta protokoll.

Allmänt om överbeläggning i häktet

Den senaste månaden har häktet haft en konstant överbeläggning med i genomsnitt ett par personer. Den 4 april 2019 hade häktet 33 intagna på 34 platser. Under eftermiddagen väntades eventuellt fyra personer till häktet beroende av utgången av häktningsförhandlingarna. Därmed räknade företrädare för häktet med överbeläggning. Det fanns ingen häktad placerad i arresten Nyköping under inspektionsdagen.

Enligt företrädare för häktet Nyköping sker en regional samordning från häktet Salberga. Häktet Nyköping rapporterar dagligen in beläggningssituationen och samordnarna ser över vilka häkten som kan ta emot nya häktade i regionen och vilka häktade som kan flyttas. För tillfället finns en häktad i Karlstad, men som borde vara placerad i häktet Nyköping och i häktet finns en intagen som i stället borde vara placerad i häktet Salberga. Regionala samordnare har regelbunden kontakt med den nationella samordningen för att följa situationen nationellt. För tillfället är beläggningskurvan något vikande. Det är bara en av regionerna som

har 100 procents beläggning. Normalt sett brukar april vara en månad med hög beläggning.

Enligt företrädare för häktet var beläggningssituationen i häktet betydligt värre för ett femtontal år sedan. Då förekom det drygt 50 inskrivningar och häktade placerades i arresterna Nyköping och Eskilstuna.

Dubbelbeläggning i häktet

Häktet Nyköping har 34 platser. Samtliga 34 celler är utrustade med wc och 3 celler är även utrustade med dusch. Häktet har gjort bedömningen att de celler som är utrustade med duschar inte är lämpliga att dela. Övriga 31 celler kan teoretiskt användas för dubbelbeläggning. En av dessa celler är betydligt större än övriga celler och används i första hand för dubbelbeläggning. Om det uppstår ett sådant behov utrustas cellen med två madrasser ovanpå varandra som placeras direkt på golvet parallellt med den väggfasta sängen. Efter en genomförd risk- och konsekvensanalys avseende dubbelbeläggning får högst fem celler i häktet överbeläggas samtidigt. Företrädare för häktet uppgav att fler än 39 intagna samtidigt medför svårigheter att bl.a. tillgodose dagliga utomhusvistelser för samtliga intagna. Som mest har fyra celler varit dubbelbelagda samtidigt och som längst har en intagen delat cell med en annan intagen i drygt en månad. Vid inspektionen var två celler dubbelbelagda. En häktad med restriktioner delade den större cellen med en häktad utan restriktioner och två häktade utan restriktioner delade en normalcell.

JO:s medarbetare uppmätte en normalcell till 8,24 kvadratmeter och wc-utrymmet till 1,3 kvadratmeter.

Häktet Nyköping har inte några lokala skriftliga rutiner för dubbelbeläggning. Däremot finns en nationell rutin om dubbelbeläggning på häkte (2019-02-14, dnr 2018-14601). Vid behov tillfrågas lämpliga intagna, som bör vara ganska jämnåriga, om de kan tänka sig att dela cell. Kriminalvården gör en säkerhetsbedömning av de intagna innan de placeras tillsammans. Dubbelbeläggning av intagna av olika kön sker bara om de intagna har ett långvarigt förhållande med varandra. Barn delar inte cell med vuxna. Häktet försöker tillgodose intagnas önskemål i så stor utsträckning som möjligt. I första hand är det intagna utan restriktioner som beaktas och därefter intagna med restriktioner, under förutsättning att åklagarna godkänner att de kan dela cell. Företrädare för häktet uppgav att det inte sker någon särskild uppföljning av intagna som delar cell och menade att dubbelbeläggningarna inte har medfört någon skillnad beträffande incidenter rörande våld och hot i häktet.

Företrädare för häktet uppgav att det inte finns något schemalagt ensamarbete. Det måste dock vara två personal närvarande vid dörren och en ”på golvet” när dörren till en dubbelbelagd cell öppnas. Det behöver också vara ett visst antal personal i gemensamhetsdelen när den är öppen. Beläggningssituationen har medfört att häktet efter viss fördröjning fått förstärkning av personal. I dagsläget är bemanningen tillräcklig. Det är ett ”stabilt nödläge”. Det är

generellt svårt att rekrytera lämplig personal. All förstärkningspersonal har inte genomfört grundutbildningen. Däremot har inget bevakningsföretag anlåtats.

I samtal med intagna som delade cell uppgav samtliga att de hade tillfrågats om de ville dela cell innan de placerades i samma cell. I stort sett fungerade det bra att dela cell. Det är trevligt att ha någon att ”hänga med”. Vid måltider sitter en intagen på stolen vid bordet och den andre på sängen. Däremot är det svårt att utföra toalettbestyren utan att kunna stänga en dörr om sig. Det är också lite ansträngande att dela en cell, när de är tillsammans 23 timmar i cellen. För två intagna som delade cell hade situationen varit sådan sedan tre dagar tillbaka då gemensamhetsdelen stängdes. Tidigare hade celldörren varit upplåst kl. 8–16 och det var då mindre påfrestande att dela övrig tid på dygnet i samma cell.

Företrädare för häktet bekräftade att intagna som delar cell kan ha svårigheter att uträtta toalettbestyr och att det vid ett tillfälle medfört att en intagen som delade cell hade fått transporteras till sjukhuset för vård på grund av detta. Dörrarna till toalettutrymmena har tagits bort av säkerhetsskäl. Däremot har ett draperi satts upp för att förhindra insyn från cellen.

JO:s medarbetare noterade att en av de dubbelbelagda cellerna, den större cellen, hade ett heltäckande draperi uppsatt för dörröppningen till wc-utrymmet. I den andra dubbelbelagda cellen fanns det inget draperi uppsatt.

Vistelse i gemensamhet och isoleringsbrytande åtgärder

Häktet har en gemensamhetsdel med totalt 5 gemensamhetsplatser och 29 restriktionsplatser. Vid tillfällena har 2 celler på gemensamhetsdelen varit dubbelbelagda, totalt 7 intagna har då vistats på gemensamhetsdelen. Vid tidpunkten för inspektionen var gemensamhetsdelen stängd och hade varit det sedan den 1 april 2019 på grund av en incident. Det var oklart när gemensamhetsdelen skulle tas i bruk på nytt.

Två och en halv heltidstjänst är avsatt för isoleringsbrytande åtgärder på vardagar. Det betyder att ca fyra intagna med restriktioner per dag får sådana åtgärder. Personalen prioriterar de som verkar må dåligt. Överbeläggningar påverkar verksamheten, eftersom det blir mer arbete för de som planerar verksamheten och upprättar häktesplaner. Vidare ska fler intagna dela på den tid som finns för isoleringsbrytande åtgärder. De intagna erbjuds sysselsättning i form av handarbete, pyssel och sällskapsspel i ett aktivitetsrum samt träning i ett motionsrum utrustat med två träningsapparater. Max två intagna får vara i motionsrummet samtidigt. Därutöver finns ett samtalsrum där intagna flera gånger i veckan kan träffa diakon och imam från Nämnden för andlig vård (NAV).

Intagna utan restriktioner som sitter på restriktionsplats är få, men de förekommer, och vid normal beläggning försöker personalen att ordna promenadgrupper och att de får vara i aktivitetsrummet. Det är förhållandet mellan antalet intagna med restriktioner och intagna utan restriktioner som kan påverka i

vilken utsträckning som intagna utan restriktioner kan erbjudas gemensamhet i häktet. Dessa intagnas situation är inte direkt kopplad till en överbeläggning i häktet.

Överbeläggningen har inte medfört någon skillnad beträffande möjligheterna att placera intagna i avskildhet.

I samtal med några intagna uppgav de att man får träna i gymmet varannan dag och i mån av plats varje dag. En intagen som inte hade restriktioner och inte vistades i gemensamhet hade under sin flera månader långa vistelse i häktet samsuttit med en annan intagen under en period. Samme intagne hade inte märkt någon skillnad avseende aktiviteter med anledning av beläggnings-situationen. En annan intagen som hade restriktioner uppgav att denne hade samsuttit med en annan intagen under en period. De hade varit tillsammans i gymmet och i aktivitetsrummet.

Intagnas rätt till daglig utomhusvistelse

Häktet har sju promenadgårdar varav en större gård där flera intagna kan vistas samtidigt. Samtliga intagna erbjuds en timmes utomhusvistelse dagligen. Enligt företrädare för häktet är genomförandet av utomhusvistelser för samtliga häktade en av de parametrar som häktet har tagit hänsyn till vid beaktandet av hur många extra intagna som häktet kan ta emot. De intagna som delar cell kan få vistas utomhus vid två tillfällen om 30 minuters varje dag.

I samtal med flera intagna uppgav de att intagna som inte har restriktioner får vara på promenadgården tillsammans med upp till tre andra intagna.

Intagnas möjlighet till sysselsättning och förströelse

För intagna utan restriktioner som inte vistas i gemensamhetsdelen finns det ingen sysselsättning att erbjuda, utöver att få vara i aktivitetsrummet. Tiden i sysselsättning begränsas av att intagna med restriktioner har isoleringsbrytande åtgärder i samma lokal. Häktets möjligheter att erbjuda förströelse har inte påverkats av dubbelbeläggningen. En bibliotekarie besöker häktet varje vecka och det finns ett bibliotek som intagna kan gå till och låna böcker. Därutöver kommer kioskvagnen till alla celler en gång i veckan.

I samtal med flera intagna uppgav de att det inte finns så mycket att göra, men att de läser böcker. En intagen hade ett träningsredskap i sin cell och kunde träna när han ville. En intagen med restriktioner uppgav att hans möjligheter till aktiviteter utanför cellen inte hade påverkats av överbeläggningen. En intagen uppgav att det vore önskvärt med fler tv-kanaler och tillgång till smart-tv på egen bekostnad.

Intagnas möjlighet att ta emot besök m.m.

Häktet har två besöksrum, varav ett rum för besökande barn. Många intagna har restriktioner och därför har överbeläggningen inte påverkat de andra intagnas möjlighet att ta emot besök. Inte heller har möjligheten att ta emot försvarare

påverkats av beläggningssituationen. Eftersom det är få intagna utan restriktioner i häktet har inte heller intagnas tillgång till telefon på grund av överbeläggning påverkats negativt.

En intagen uppgav i samtal att han hade tagit emot besök flera gånger. En annan intagen uppgav att telefonsamtalstiden är 30 min om flera intagna vill ringa. Annars får man prata så länge man vill.

Tillgången till hälso- och sjukvård

Häktet har en sjuksköterska som arbetar 75 procent av heltid. Fler intagna i häktet innebär fler sjukvårdsbesök och en större belastning för sjukvårdspersonalen. Det finns tre sjuksköterskor inom verksamhetsområdet och vid behov kan någon av sjuksköterskorna i anstalten komma till häktet. Häktet har en somatisk läkare som tjänstgör ca fyra timmar varje vecka och en psykiatriker som tjänstgör varannan vecka. Om det finns behov av sjukvård efter en suicid-screening kan häktet transportera en intagen till sjukhuset i Nyköping.

Transporter av intagna

Häktet utför lokala transporter, såsom transporter till förhandlingar vid tingsrätten Nyköping (promenad i kulvert) och tingsrätten Eskilstuna samt sjukvårdsbesök i Nyköping. Fjärrtransporter sköter Nationella transportenheten (NTE). Enligt företrädare för häktet Nyköping har beläggningssituationen medfört ett högre tryck och fler transporter.

Flera intagna uppgav i samtal att de hade promenerat i kulverten till tingsrätten i egna kläder och försedda med hand- och midjefängsel.

Vid protokollet

Eva Fridén

Justerat den 2019-06-03

Jörgen Buhre

Jag har tagit del av protokollet, och kommer att inom ramen för initiativärendet om beläggningssituationen i Kriminalvården återkomma till de iakttagelser som gjorts vid inspektionen.

2019-06-07

Elisabeth Rynning